

DE
LEGE
STAD

HISTORISCHE
ROMAN

SIMONE
VAN DER
VLUGT

ambo | anthos

I

Rotterdam, 14 mei 1940

Het luchtalarm loeit voor de zoveelste keer, een hoog gejang dat over de stad golft, de straten vult met lawaai en iedereen verschrikt doet opkijken. Het is niet de eerste keer en nadat men even zijn pas heeft ingehouden en gealarmeerd naar boven heeft gekeken, gaat het leven weer zijn gang. Slechts enkelen rennen naar een van de openbare schuilkelders die sinds de mobilisatie in Rotterdam zijn gebouwd. Tot nu toe zijn ze niet nodig geweest. De bommen die de afgelopen dagen boven de stad zijn losgelaten, waren gericht op het nabijgelegen vliegveld. De treffer op Rotterdam-Zuid was een ongeluk.

Katja schrikt nog steeds van het geluid van explosies, maar minder hevig. De oorlog, die nu vier dagen duurt, speelt zich aan de rand van de stad af, buiten haar zicht en belevingswereld. De winkels en kantoren zijn gewoon open, de bakker fietst met zijn broodkar door de straat en de trams rijden tingelend voorbij.

Terwijl het gegil van de sirene langzaam afneemt, fietst Katja de Hoogstraat in. Zoals altijd als ze haar vertrouwde buurtje in rijdt,

mindert ze vaart. Hier, in een van de drukste en gezelligste winkelstraten van Rotterdam, is ze geboren en opgegroeid. Haar ouders hebben er een goedlopende kruidenierswinkel waar ze met het gezin boven wonen.

Haar vertrek uit huis een jaar geleden heeft hun wat meer ruimte op die krappe etage opgeleverd, maar dat is ook het enige voordeel, als Katja haar familie tenminste mag geloven. Ze wordt gemist, en dat doet haar goed. Ze mist haar ouders en broers en zusjes ook, meer dan ze had verwacht. Per slot van rekening kon ze een jaar geleden nauwelijks wachten om met Daniel te trouwen en de deur uit te gaan. Ze was toe aan een volgende stap, maar ze had niet verwacht dat het haar zoveel moeite zou kosten om zich van thuis los te maken. Waarschijnlijk komt dat omdat ze met haar eenentwintig jaar de oudste is, en ze zich altijd verantwoordelijk heeft gevoeld voor haar broers en zusjes. Lieke van vier is de jongste en hangt erg aan haar. Joep is acht en wat onafhankelijker, maar Katja heeft lang genoeg over hem kunnen moederen om een hechte band met hem te hebben. Ellie, die net tien is geworden, is een levendig kind met wie haar moeder Elsa heel wat te stellen heeft. Na haar komt Hein van dertien, een vrolijke deugniet met zijn sproetenkop en eeuwige lach. Met Jet van vijftien heeft Katja, ondanks het leeftijdsverschil van zes jaar, het beste contact. Ze lijken op elkaar, zowel innerlijk als uiterlijk. Ook met haar oudste broer Thijs van achttien kan Katja goed overweg, al gaat hij tegenwoordig wat meer zijn eigen gang. Omdat hij zonder werk zit, maakt hij zich voorlopig nuttig in de kruidenierswinkel. Om iedereen te blijven zien gaat Katja zo vaak mogelijk naar huis, al treft ze hen dan nooit allemaal.

Katja rijdt om een paar handkarren heen die langs de kant van de weg staan en fietst de stoep op. Ze zet haar rijwiel tegen de winkelruit aan, vlak bij het kartonnen bord **WIJ ZIJN OPEN**, dat haar vader in de etalage heeft gezet. Als ze naar binnen stapt, tingelt het belletje boven de deur; een vertrouwd geluid dat ze al haar hele leven hoort. Zodra je de kruidenierswinkel binnenkomt beland je in een andere wereld. Een beschutte plek waar het aroma van gedroogde bonen, thee en koffie hangt. Als kind vond Katja die men-

geling van geuren iets magisch hebben, ze voerden haar mee naar andere werelden. Ze stelde zich altijd voor hoe de koffiebonen op de velden door de handen van andere mensen waren gegaan, over de oceaan naar Rotterdam waren vervoerd en dan bedacht ze hoe bijzonder het was dat ze nu in het schap van hun winkel lagen. Op een bepaalde manier vervulde haar dat met trots.

Het is druk in de winkel en door het luchtalarm hangt er een onrustige sfeer. Moeder Elsa staat achter de toonbank, helpt de klanten en geeft een snoepje aan een verschrikt kind. Joep sleept net een zak meel van achteren de winkel in. Met zijn donkere haar en bruine ogen lijkt hij veel op Katja, en wat karakter betreft hadden ze tweelingen kunnen zijn. In bijna alles herkent Katja zich in hem; in de ernst en rust waarmee hij zijn klussen doet, zijn aangeboren gereserveerdheid tegenover vreemden en zijn hartelijkheid en trouw wanneer je eenmaal zijn hart gewonnen hebt.

Terwijl Joep de zak in de hoek zet, lacht hij naar Katja. Een jaar geleden rende hij nog op haar af om zijn armen om haar heen te slaan, maar daar voelt hij zich nu duidelijk te groot voor. ‘Hé Kat!’ zegt hij slechts.

Katja haalt haar hand door zijn donkere krullen. ‘Hé, manneke. Nog steeds niet naar school?’ Sinds de oorlog is uitgebroken, zijn de meeste scholen tot nader order gesloten.

‘Gelukkig niet,’ zegt Joep. ‘Ik vind helpen in de winkel veel leuker.’

‘Tja, de school zal echt niet aldoor dicht blijven.’ Katja draait zich om naar haar moeder, die tussen het helpen van de klanten door naar haar glimlacht. Ze manoeuvreert zich achter de toonbank en legt even haar hand op haar schouder. ‘Hulp nodig?’

De breekbaarheid van haar moeder treft Katja. Met haar vierenvertig jaar heeft Elsa haar meisjesachtige uitstraling behouden en is ze nog steeds mooi. Zo mooi dat Katja heel wat mannelijke klandizie ervan verdenkt speciaal voor haar moeder naar de winkel te komen. Maar het harde werken trekt een zware wissel op haar moeders gezondheid en de laatste tijd ziet Katja steeds donkerder kringen onder haar ogen.

‘Ja, het is druk. Ik kan wel een extra handje gebruiken,’ zegt Elsa dankbaar.

Katja richt zich tot een klant en vraagt vriendelijk waarmee ze haar van dienst kan zijn. Na een halfuurtje is de rust wedergekeerd en kijken moeder en dochter elkaar aan.

‘Fijn dat je even bijsprong.’ Elsa geeft Katja een kus op de wang.

‘Waar zijn de anderen?’

‘Lieke ligt boven op de bank. Ze heeft pijn in haar buik en ze heeft overgegeven. Ellie past op haar. Hein en Thijs zijn bestellingen aan het wegbrengen.’

‘Ik hoop dat ik ze nog even zie.’

‘Waarom kom je niet wat vaker ’s avonds? Dan heb ik tenminste tijd voor je.’

‘Ik ben getrouwd, ma. Daniel vindt het prettig dat ik er ben als hij thuiskomt.’

‘Een getrouwde vrouw hoort bij haar man te zijn. Daar ben ik het helemaal mee eens. Maar hij kan je toch af en toe wel missen?’ De zware, opgewekte stem van haar vader, Cornelis, vult de ruimte tot in de kleinste hoekjes.

Katja komt achter de toonbank vandaan en omhelst hem. ‘Dag pa, alles goed?’

‘Met mij is het prima. En met jou? En Daniel?’

‘Wel goed, geloof ik. Hij heeft zijn handen vol aan alle gewonden die binnengebracht worden.’

‘Dat is maar tijdelijk,’ zegt haar moeder. ‘Als de oorlog voorbij is, wordt alles weer normaal.’

Achter haar rug wisselen Katja en haar vader een blik. Zij geloven niet in een snel einde van de oorlog. Daarvoor is het Duitse leger te succesvol gebleken. Noorwegen, Denemarken, Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije en Polen zijn compleet onder de voet gelopen. Waarom zou hun slecht voorbereide landje wel voldoende tegenstand kunnen bieden? De Nederlandse soldaten vechten dapper, maar de berichten die binnendruppelen zijn weinig hoopgevend. De Duitsers rukken snel op, Brabant ligt er weerloos bij, Dordrecht is al ingenomen en nu is Rotterdam aan de beurt.

Vier dagen geleden landden er opeens Duitse watervliegtuigen op de Maas, zweefden er parachutisten naar beneden bij De Kuip en werd vliegveld Waalhaven, op de zuidelijke Maasoever, ingenom-

men. Sinds die dag wordt er stevig gevochten. Het zuiden van de stad is in Duitse handen, de Moerdijkbruggen eveneens. Verder zijn de Duitsers nog niet gekomen. Maar hoelang blijft dat zo? Er schijnt een enorme pantserdivisie naar Rotterdam op te trekken. Als die arriveert heeft de stad geen schijn van kans meer.

Al een paar keer heeft Katja met haar vader overlegd of het niet beter is om te vluchten, maar waar moet je naartoe? Heel Nederland ligt onder vuur, het is overal hetzelfde. Dan maar liever hier blijven, tussen familie en vrienden, en er het beste van hopen.

Het valt haar zwaar om de hele dag in haar eentje thuis te zitten. Ook dat is een reden om vaak naar haar ouderlijk huis te gaan. Ze is eraan gewend te werken, eerst in de winkel van haar ouders, later op het handelskantoor waar ze als typiste haar brood verdiende. Het was een leuke baan waarin ze het erg naar haar zin had. Helaas maakte haar huwelijk met Daniel er een einde aan. Getrouwde vrouwen worden niet geacht te werken, maar zich op het gezinsleven voor te bereiden. Maar wat als dat gezinsleven uitblijft? Ze verveelt zich thuis.

Daniel ziet ze alleen 's avonds, en sinds de oorlog is uitgebroken pas tegen middernacht. Hij werkt als arts in het Coolsingelziekenhuis en heeft het druk met de gewonden die de hele dag door binnen worden gebracht. Om de bruggen wordt fel gevochten en de Duitse bombardementen op de spoorwegstations hebben ook veel slachtoffers gemaakt. Niet altijd vallen de bommen op de plek waar ze terecht hadden moeten komen, soms treffen ze woonwijken. Het schijnt zelfs dat een bom zo dicht bij de Diergaarde is ontploft, dat de roofdieren daarna voor de zekerheid zijn afgemaakt. Je moet er inderdaad niet aan denken dat door een explosie de hokken van de leeuwen en tijgers opengaan. Desondanks had ze met de dieren te doen.

Het nieuws dat prinses Juliana, prins Bernhard en de twee kleine prinsesjes Beatrix en Irene twee dagen geleden naar Engeland zijn gevlucht, kwam nog harder aan. Iedereen sprak erover, en toen gisteren bekend werd gemaakt dat koningin Wilhelmina hen was gevolgd, voelden veel mensen zich in de steek gelaten. Zo dacht

Katje er niet over, ze vond het juist een verstandige zet.

De deurbel tingelt en een kleine man met donker haar komt binnen. Het is Bram de Wit, van de galanteriezaak aan de overkant.

‘Hebben jullie het al gehoord? De Duitsers trekken weg!’ zegt hij opgewonden.

Ze kijken hem allemaal verrast aan. Elsa loopt snel op hem af. ‘Hoe bedoel je, weg? Is de oorlog voorbij?’

‘Dat niet direct, maar de verdedigingslinie bij de bruggen is opgeheven. In de haven zijn ook geen Duitsers meer te zien.’

‘Het lijkt erop dat ze het opgeven,’ zegt Cornelis langzaam, ‘maar dat kan ik me nauwelijks voorstellen.’

‘Waarom niet? Ze moeten érgens vastlopen. En blijkbaar is dat hier! Goed nieuws toch, mensen?’ Met een opgewekte grijns op zijn gezicht verlaat Bram de winkel.

In de stilte die hij achterlaat, kijken ze elkaar aan.

‘Het is inderdaad goed nieuws.’ Er is een sprankje hoop zichtbaar in Elsa’s ogen.

‘Als het waar is,’ zegt Katja. ‘Waarom zouden de Duitsers het opeens opgeven? Misschien wordt er op de radio iets over gezegd.’ Haar vader draait zich om en loopt de trap op naar boven. Katja volgt hem op de voet.

Zodra ze de kleine maar gezellige woonkamer binnenkomt, ziet ze haar zusje onder een deken op de bank in de kamer liggen. Lieke, haar kleine schat. Uiterlijk heeft ze veel van Ellie met haar blonde staartjes en blauwe ogen. Innerlijk zijn ze tegenpolen, want zo rustig en teruggetrokken als Ellie is, zo aanhankelijk en vrolijk is Lieke. Met haar jongste zusje heeft Katja een speciale band omdat ze als zeventienjarige de moederrol heeft overgenomen toen Lieke geboren werd. Het was een bevalling die haar moeder bijna het leven kostte. Ook nadat Elsa hersteld was, bleef Lieke naar haar zus trekken. Toen Katja het huis uit ging was ze ontroostbaar, tot ze beloofde dat ze mocht komen logeren zo vaak als ze wilde.

Als Lieke haar ziet, begint ze te stralen.

‘Katja! Ik wist niet dat je er was!’ Ze strekt haar armen naar haar uit.

Katja geeft haar een knuffel. 'Dag, pop. Ben je ziek?'

'Een beetje. Ellie past op mij.'

Katja kijkt naar haar andere zusje, dat aan tafel zit te tekenen, en loopt naar haar toe. Ze zit geconcentreerd over een vel papier gebogen, haar steile blonde haar valt langs haar gezicht. Katja buigt zich over haar heen. 'Wat maak je, El?'

'Het zijn vliegtuigen.' Ellie houdt trots haar tekening omhoog. 'En ze vliegen over de huizen met bommen. Kijk maar, hier vallen ze.'

Met een ongemakkelijk gevoel werpt Katja er een blik op. 'Mooi hoor.'

Geruis vult de kamer. Katja loopt naar haar vader, die aan de knoppen van de radio draait. Gespannen wachten ze af, maar er is geen oorlogsnieuws. Een orkest van blazers en piano musicceert erop los alsof er niets aan de hand is.

'Het ergste van deze hele situatie,' zegt haar vader, 'is dat je niets weet. Die onzekerheid, daar word ik gek van.'

Vanaf de bank klinkt Liekes stemmetje. 'Katja, mag ik met jou mee naar huis?'

Verrast draait Katja zich naar haar toe. 'Nu?'

'Ja, ik wil bij jou slapen.'

'Kan dat?' Vragend kijkt Katja haar vader aan.

'Ik hou haar liever hier.' Cornelis haalt een hand door zijn stugge, lichtbruine haar. 'Voor het geval dat.'

Onderzoekend kijkt ze hem aan. 'Maak je je zorgen?'

'Ik maak me voortdurend zorgen, ik doe geen oog meer dicht.'

Katja legt een hand op zijn arm. 'We hebben een kelder, pa. Als het luchtalarm af gaat, gaan we daar meteen naartoe. Lieke is niet lekker en jullie hebben het druk met de winkel. Waarom laat je haar niet bij mij uitzielen? Ik zou het wel gezellig vinden, ik zit daar ook maar in mijn eentje.'

'Red je het wel? Ben je eenzaam?'

'Welnee, ik zou het gewoon leuk vinden om Lieke bij me te hebben. En Ellie,' voegt Katja eraan toe, als ze Ellie ziet opkijken.

'Ellie moet helpen in de winkel. Dat kan ze mooi doen als ze niet op Lieke hoeft te passen. Het komt eigenlijk wel goed uit.'

‘Mooi, dat is dan geregeld. Maar eerst help ik ma nog even. Dan eet ik bij jullie een boterham en neem ik Lieke daarna mee.’

‘Dat is prima, meisje. Lief van je om zo vaak langs te komen en in de winkel te helpen.’ Haar vader trekt haar in zijn armen en drukt haar stevig tegen zich aan. ‘Ik mis je wel, hoor. Weet Daniel wel wat een mazzelaar hij is?’

‘Ik vertel het hem elke dag,’ zegt Katja lachend.

2

De rest van de ochtend schept en weegt Katja uit voorraadbakken en blikken trommels, slaat ze bedragen aan, doet ze boodschappen in manden en geeft ze die aan de klanten. Normaal gesproken geniet ze van de bedrijvigheid en de gezellige praatjes over de toonbank, maar de laatste dagen gaan de gesprekken slechts over één ding. Vandaag lijkt de nerveuze spanning wat te zijn afgenomen. Misschien komt het door het stralende voorjaarsweer, waardoor de mensen wat vrolijker zijn en hun humeur minder laten beïnvloeden door het oorlogsnieuws. De toon van de gesprekken is hoopvoller, optimistischer. De hele verdere ochtend heeft er geen luchtalarm meer geklonken, terwijl het gisteren en eergisteren onophoudelijk jankte. Dat, en de hoop dat de strijd spoedig gestaakt wordt, zorgt voor een lichte, prettige sfeer.

Tussen de middag komt haar oudste broer Thijs binnen. Hij omhelst Katja, waarbij hij een sterke zweetgeur verspreidt. 'Hé zus. Heimwee naar je oude buurtje?'

'Altijd. Het is nog steeds wennen, daar in Kralingen.'

‘Kan ik me voorstellen. Ik zou niet graag tussen die kaklui willen zitten.’

Thijs is een harde werker. De Ambachtsschool heeft een uitstekende timmerman van hem gemaakt, maar op het moment is het lastig voor hem om een vaste baan te vinden. Dus doet hij allerlei klusjes en brengt hij bestellingen rond voor zijn ouders tot het hem lukt bij een timmermansbedrijf binnen te komen.

Sinds een halfjaar heeft hij een meisje, Roza. Het heeft weken geduurd voor hij haar mee naar huis nam. Toen ze eindelijk meekwam, gaf hij zijn ouders en broers en zussen instructies over wat ze wel en niet mochten zeggen. Alsof hij bang was dat Roza ervandoor zou gaan zodra ze zijn familie leerde kennen.

‘Ze is Joods, maar daar moeten jullie niet over beginnen. Ze wonen nog maar twee jaar in Rotterdam. Ze zijn gevlucht uit Duitsland.’

‘Nou en?’ had Hein, haar andere broer, nuchter gezegd. ‘Wat is daar mis mee?’

‘Het ligt nogal gevoelig. Ze hebben hun hele familie achtergelaten en daar hebben ze veel verdriet van.’

‘Reden temeer om dat arme kind zo vaak mogelijk mee te nemen,’ zei hun moeder. ‘Ik hoop dat ze zich thuis zal voelen bij ons.’

‘Dat zal wel goed komen, als jullie maar geen nieuwsgierige vragen gaan stellen.’

Voor het eerst sinds lange tijd zag Katja haar moeder haar geduld verliezen.

‘Alsjeblieft, Thijs! Wat denk je wel niet? Hebben wij ons ooit met andermans zaken bemoeid? Heb een beetje vertrouwen in je familie!’

Thijs bromde wat, maar kwam er niet op terug. De volgende dag nam hij Roza mee, maar daar was Katja niet bij. Zij ontmoette haar later, en was onder de indruk van het mooie, donkere meisje dat haar de hand schudde. Meer nog dan door haar uiterlijk was Katja aangenaam verrast door haar vriendelijkheid en opgewekte karakter. Roza leek in niets op het innerlijk verwonde meisje dat Thijs had beschreven. Eigenlijk vond Katja haar een stuk ongecompliceerder dan haar broer.

Tegen één uur komt Ellie naar beneden rennen om te melden dat haar zusje weer heeft gespuugd. Elsa gaat poolshoogte nemen en komt even later naar beneden.

‘Ze heeft een beetje koorts. Niet erg, maar ik vind het toch vervelend dat Ellie voor haar moet zorgen. Katja, zou jij haar nu willen meenemen?’

‘Natuurlijk. Ik zal even wat spullen voor haar inpakken.’ Katja doet haar schort af en loopt de trap op.

‘Ga ik met jou mee, Katja?’ Lieke komt al van de bank af.

‘Ja, ik ga wat spulletjes voor je bij elkaar zoeken en dan gaan we. Doe je schoenen en je jas maar alvast aan.’

‘Ik wil geen jas aan, ik heb het warm.’

‘Doe maar wel, straks word je nog zieker.’ Katja gaat de smalle trap naar zolder op, waar de bedden staan. Alleen haar ouders slapen in de bedstee op de eerste verdieping, de kinderen liggen allemaal boven. Jet, Lieke en Ellie aan de ene kant, Joep, Hein en Thijs aan de andere kant. Hun slaapgedeelten worden gescheiden door een gordijn. Plaats voor kasten is er niet, maar iedereen heeft een la onder het bed.

Katja zoekt wat kleding bij elkaar en wikkelt die in een stuk papier.

Lieke zit al klaar op de bank, in een dunne jas, met blote benen, afgezakte witte sokken en sandaaltjes. Katja neemt haar met een snelle blik op en beslist dat het zo wel kan. Het is achttien graden buiten, warm genoeg.

Ze helpt haar zusje stap voor stap de trap af, de bundel kleding onder haar arm. Met een bleek snuitje geeft Lieke haar ouders een kus.

Elsa knuffelt haar jongste dochter uitgebreid. ‘Ga maar fijn met Katja mee, meiske. Ze zal je wel verwennen!’

Katja zwaait naar haar ouders en neemt Lieke mee naar buiten. Ze tilt haar op de bagagedrager en legt de bundel kleding in haar fietsmand. Achter hen komt Thijs met een nieuwe bestelling naar buiten. Groetend steekt hij zijn hand naar hen op, Katja en Lieke wuiven terug.

Even later fietst Katja tussen het drukke verkeer en de winkelen-

de mensen door. De Hoogstraat is een geliefde winkelstraat met brede trottoirs, waar iedereen altijd kriskras oversteekt. Daartussen rijden auto's en slompen fietsers en handkarren, in een kakofonie van gebel, getoeter en geroep.

Normaal gesproken geniet Katja van die drukte, maar nu wil ze zo snel mogelijk met Lieke naar huis. Geïrriteerd remt ze als iemand voor haar rijwiel opduikt. Ze haalt in, moet opnieuw remmen voor overstekende voetgangers en zucht. Met haar vinger aan de bel rijdt ze door, langs de grote warenhuizen, kleine middenstandswinkels, eetgelegenheden en cafés. Haar ouderlijk huis staat bijna op de hoek van de Korte Hoogstraat, dus ze moeten de hele straat door.

Als ze langs een reclamebord van Van Nelle komen, steekt Lieke haar vingertje uit. 'Daar werkt Jet!'

'Ja, in de koffiefabriek, hè?'

'Ik ga daar later ook werken.'

Met een lach draait Katja zich naar haar zusje om, maar voor ze iets kan zeggen, klinkt het geloei van sirenes. Van schrik slingert ze met haar stuur en verliest ze haar evenwicht. Voor ze met fiets en al omvallen, slaagt ze erin haar voet op de grond te zetten. Ze wil verder fietsen, maar steeds meer mensen blijven staan en kijken omhoog. In de verte klinkt gezoem.

Katja speurt de strakblauwe lucht af. Aanvankelijk ziet ze niets, tot er in de verte vliegtuigen verschijnen. Als een zwerm vogels komen ze aanvliegen, met een zacht, eentonig gebrom dat snel aanzwelt. Niet in de richting van de haven maar naar de binnenstad.

Als versteend blijft Katja staan, haar blik op de hemel gericht. Het is volkomen duidelijk dat de vliegtuigen niet over de stad heen trekken. Langzaam dalen ze, zo laag dat de typenummers van de toestellen te lezen zijn.

'Het zijn Duitsers!' roept iemand naast haar. 'Kijk maar, er staan hakenkruisen op de staartstukken!'

'Daar begint het gedonder,' zegt een man die naast haar staat. Gebiologeerd kijkt hij naar boven, zonder een vin te verroeren. Anderen beginnen juist te rennen. De meeste mensen duiken een portiek in en drukken zich angstig tegen de muur.

Nog steeds giert het luchtalarm door de straten, maar het is het gehuil van Lieke dat Katja uit haar verdooving haalt. Haastig stapt ze op haar fiets en begint te rijden, zo hard ze kan.

Aan het einde van de straat ligt een openbare schuilkelder, als ze die kunnen bereiken zijn ze veilig.

Algauw beseft ze dat ze op de fiets nauwelijks sneller gaat dan lopend. Stilstaande auto's blokkeren de weg, mensen rennen in het rond, ze moet voortdurend remmen om een botsing te vermijden. Tien meter verder raakt ze in een slip en vallen ze alsnog. Lieke ligt huilend onder de fiets. Katja trekt hem van haar zusje af en helpt haar op de been.

Voor ze weer kunnen opstappen, klinkt er een ijselijke fluittoon gevolgd door explosies. Het gedreun komt angstaanjagend snel dichterbij, als een reus wiens voetstappen de aarde doen beven.

De serie inslagen is zo hevig dat al het glas in de Hoogstraat versplintert. De ramen van huizen, van auto's, van de enorme etalages van de C&A: in een oogwenk zijn de stoepen bezaaid met glasscherven. Opeens lopen en liggen er overal bloedende mensen.

Tot haar schrik bloedt ze zelf ook, al voelt ze geen pijn. In Liekes been zit een grote glasscherf. Katja buigt zich voorover en trekt de scherf eruit. Haar zusje merkt het amper, zo geschrokken is ze van alles wat er om haar heen gebeurt.

'Daar komen ze weer!' gilt een vrouw.

De vliegtuigen zwenken hun richting uit, terwijl ze zich van hun dodelijke last bevrijden. Het gieren van de motoren zwelt aan, nieuwe explosies volgen. Katja trekt Lieke aan haar hand mee – de fiets is niet meer bruikbaar met al het puin op straat – en verderop ziet ze rookwolken opstijgen. De schuilkelder is niet ver weg, ze rennen voor hun leven terwijl ze zoveel mogelijk in het midden van de straat blijven. De lucht is nu vol lawaai, de vliegtuigen lijken opeens overal te zijn. Een nieuwe serie bommen komt naar beneden, aangekondigd door een schrill gefluit. Enorme explosies volgen. Overal storten huizen in, vliegen mensen door de lucht, om in stukken gereten op straat neer te komen.

Een enorme stofwolk raast door de straat en omhult hen met een verstikkend waas. Hoestend, en met een arm voor haar gezicht,

rent Katja voort. Haar hand omklemt die van Lieke in een ijzeren greep.

De eerste voltreffer in haar directe omgeving blaast haar van haar voeten. Door de hevige luchtdruk worden Lieke en zij opgetild en neergesmeten als balen meel. Katja voelt de pijn van het glas in haar handen en armen niet eens, ziet alleen bloed, maar maakt zich er niet druk over. Ze hoort Lieke gillen, wat betekent dat ze leeft. Ze leven allebei nog, dat is het enige wat telt.

Opeens is er brand. Het vuur rijst hoog voor hen op, omgeven door vonkenregens. Katja draait zich om, kijkt wanhopig om zich heen.

Weer die fluittoon, dan de dreun van de inslag, de steekvlammen.

Om haar heen storten nog steeds gebouwen in, vallen met gevel en al op straat, mensen verpletterend onder het puin.

Lieke huilt niet meer. Zonder een geluid te maken rent ze met Katja mee. Ze heeft al haar adem nodig om het tempo bij te houden. Weer worden ze omver geblazen en ze belanden tussen de brokstukken van gebouwen op straat.

Het gaat maar door, de regen van bommen, onzichtbaar in de stofsluiers. Alleen de zware motoren kondigen een nieuwe dropping aan en het angstaanjagende geluid klinkt nu recht boven Katja.

In paniek komt ze overeind en grijpt Liekes hand.

Ze ziet de enorme hoofdwond van haar zusje en het bloed dat over haar gezicht stroomt en ze sleurt haar mee over straat.

Dan verschijnt er iemand naast haar. Een donkere schaduw, die Lieke optilt en Katja bij de arm pakt en meetrekt. Ze heeft geen idee wie het is, het maakt haar ook niet uit, ze weet niet meer waar ze naartoe moet. Ze laat zich meevoeren. Ze springen over de lichamen op straat heen en al die tijd wordt Katja stevig bij haar hand vastgehouden.

Pas als ze uit de stofwolk weten te ontsnappen, ziet ze dat het Thijs is. Een enorme opluchting maakt zich van haar meester; ze staat er niet meer alleen voor.

Achter haar krijgt de Hoogstraat opnieuw een voltreffer. Het la-

waai dat daarmee gepaard gaat, is oorverdovend. De aarde schudt, het plaveisel komt omhoog, een regen van puin en stof daalt neer.

Thijs trekt hen mee een gebouw in. Heel even voelt Katja zich veilig, tot het tot haar doordringt dat elk moment drie verdiepingen gesteente op hen kunnen neervallen. Ze protesteert, maar haar stem gaat verloren in het ongelooflijke kabaal van het bombardement. Thijs rukt een deur open en ze rennen een trappetje af. Lieke struikelt en ze vallen over haar heen naar beneden, tegen een tweede deur aan. Aan de andere kant doet iemand open, trekt hen naar binnen en sluit de deur. Iemand begroet Thijs en Katja begrijpt dat dit het huis van een bekende van hem is.

In het schemerdonker staat ze daar, hijgend en met een wild kloppend hart. Een tiental zaklantaarns hangt aan de zoldering, lichtbundels doorboren de duisternis. Vanaf het moment dat de oorlog dreigde, is iedereen met een kelder geïnstrueerd die in te richten met zaklantaarns, voedsel, matrassen, flessen drinkwater en een verbanddoos. De eigenaren van dit pand hebben daar goed naar geluisterd. Er wordt water rondgedeeld en twee oudere mensen proberen elkaar te verbinden met een veel te klein rolletje verband.

In de schemerige plekken rond de lantaarns kan Katja de aanwezigen slechts met moeite van elkaar onderscheiden. De kelder zit propvol. Mannen, vrouwen, kinderen, iedereen zit doodstil tegen elkaar aan gekropen.

‘Kom hier zitten. Er is niet veel plaats, maar het gaat net,’ klinkt een vriendelijke vrouwenstem.

Ze kan zich niet meer bewegen, ze is volkomen verstijfd. Tot haar benen haar opeens niet meer houden en ze op de grond zakt. Op de tast kruipt Lieke naar haar toe en drukt zich tegen haar aan.

Thijs komt naast Katja zitten en slaat een arm om haar heen. Zijn stem is dicht bij haar oor. ‘Gaat het? Ben je gewond?’

‘Ik weet het niet. Ik geloof van niet. Niets ernstigs in ieder geval.’

‘En Lieke?’

In het spaarzame licht probeert Katja Liekes verwondingen te bekijken, wat niet meevalt door de dikke laag stof.

‘Haar hoofd bloedde net heel erg.’

‘Hoofdwonden bloeden altijd flink, het hoeft niet ernstig te zijn.’

In het schemerdonker kijkt Katja naar haar broer. Hij is van top tot teen bedekt met wit stof. ‘Ben jij gewond?’

‘Niet erg. We hebben geluk gehad.’

Ze zwijgen, luisteren naar het tumult boven hen. Zo nu en dan klinkt ergens gesnik of een angstige, half ingehouden kreet.

‘Wat een toeval dat je ons zag.’

‘Ik fietste vlak achter jullie. Toen de vliegtuigen kwamen had je de vaart er aardig in, dus ik kon je zo snel niet inhalen. Tot jullie vielen. Klote Duitsers.’

‘Ze hebben ons gebombardeerd. Ze hebben de hele stad verwoest. O god, pa en ma. En de anderen! Daniel!’ Katja begint te trillen, de angst om haar familie slaat als een golf over haar heen.

Thijs probeert haar te kalmeren. ‘Niet meteen het ergste denken. Misschien hebben ze een schuilkelder kunnen bereiken.’

‘Die ligt veel te ver weg.’ Katja slaat haar handen voor haar gezicht. Lieke kijkt angstig naar haar op.

‘Ze zijn echt niet in de winkel gebleven, Kat. Waarschijnlijk zijn ze de andere kant op gerend, naar de Coolsingel. Daar is ook een kelder.’

Langzaam kalmeert Katja. Thijs heeft gelijk, misschien hebben de anderen ook een schuilplaats kunnen vinden. De gemeente heeft er genoeg gebouwd in de stad.

Geconcentreerd ademt ze in en uit, probeert de golven van paniek te onderdrukken.

Intussen gaat het bombardement maar door. De vloer maakt vreemde golfbewegingen, alsof zelfs de aarde niet bestand is tegen het geweld dat boven hen wordt uitgestort. Zo nu en dan is het rustig en kijkt iedereen hoopvol op, maar elke keer weer horen ze vliegtuigmotoren en dan beginnen de explosies opnieuw.

Op een gegeven moment is het geluid van een inslag zo overweldigend dat iedereen in de kelder het uitgilt. Boven hen klinkt het geraas en gedonder van neerstortend gesteente, stofwolken dalen neer. Een paar mensen springen overeind en vliegen naar de deur. Daar worden ze tegengehouden door Thijs.

‘Jullie kunnen niet naar buiten! Wil je een bom op je hoofd of zo? Rustig blijven zitten tot het over is!’

Een nieuwe inslag ondersteunt zijn woorden en vertwijfeld gaan ze allemaal weer zitten.

‘We gaan eraan,’ zegt een oudere man hees. ‘We gaan allemaal naar de verdoemenis.’

‘Houd je mond,’ gebiedt Thijs ruw. ‘Ga nu geen paniek zaaien, we zitten hier goed.’

Terwijl hij gaat zitten, houdt Katja de zoldering in de gaten, die lijkt door te buigen. Ze sluit haar ogen en bidt.